

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT. 24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/91/91/98

OPINIE O INTERWENCJONIZMIE PAŃSTWOWYM

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LIPIEC '98

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- ◆ Wprawdzie przywiązanie Polaków do interwencjonizmu państwowego jest nadal silne, jednak w ostatnich kilku latach widoczne są symptomy zmian w myśleniu o formach oddziaływania państwa na gospodarkę, wskazujące na częstsze rozumienie zasad wolnorynkowych. W stosunku do roku '94 wzrosła bowiem aprobatą angażowania się państwa w tworzenie nowych miejsc pracy, zmalało zaś poparcie dla dotowania nierentownych przedsiębiorstw lub gałęzi przemysłu w celu zapobiegania bezrobociu.

- ◆ Do najczęściej akceptowanych metod zwalczania bezrobocia należą: finansowanie przez państwo nowych inwestycji dających pracę (93%), organizowanie szkoleń zawodowych dla bezrobotnych (92%) oraz udzielanie im pożyczek na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej (79%).

- ◆ Zdaniem badanych, do sfer wymagających szczególnego wspierania przez państwo, a zatem takich, które w najmniejszym zakresie powinny podlegać mechanizmom rynkowym, należą: rolnictwo, lecznictwo oraz budownictwo mieszkaniowe. Przekonanie, że państwo powinno wspomagać produkcję rolną (przez stosowanie ulg, dopłat i tanich kredytów oraz gwarantowanie cen minimalnych), dotować służbę zdrowia i budownictwo mieszkaniowe dominuje we wszystkich grupach społeczno-zawodowych - również w tych, które w największym stopniu akceptują ograniczenie skali interwencjonizmu państwowego.

Jednym z zasadniczych elementów przemian systemowych, wyznaczających zarazem ich kierunek, jest redefinicja roli państwa w gospodarce, polegająca na znacznym ograniczeniu jego wpływu w tej sferze. Państwo rezygnuje zatem z bezpośredniego sterowania gospodarką, stosując jedynie instrumenty oddziaływania pośredniego, np. regulacje prawne. Rola państwa jest szczególnie ważna w okresie transformacji, wprowadzając bowiem rozwiązania stymulujące rozwój gospodarczy musi ono zarazem starać się minimalizować społeczne koszty reform, aby zyskały one poparcie społeczeństwa.

SPOSOBY ODDZIAŁYWANIA PAŃSTWA NA GOSPODARKE

Walka z bezrobociem jest jednym z powszechnie akceptowanych obszarów oddziaływania państwa na gospodarkę¹. Może ono stosować w tym celu różnego rodzaju środki zarówno zgodne z kierunkiem i logiką zmian systemowych, jak i sprzyjające konserwowaniu socjalistycznej struktury gospodarczej i utrwalaniu nawyków z poprzedniego okresu, np. związanych z oczekiwaniem polityki pełnego zatrudnienia.

W ostatnich kilku latach widoczne są zmiany w poglądach na politykę państwa w zwalczaniu bezrobocia, wskazujące na większe rozumienie zasad gospodarki rynkowej. Polegają one przede wszystkim na wzroście aprobaty angażowania się państwa w tworzenie nowych miejsc pracy (choć zarazem częściej odrzucano propozycję finansowania ich przez zwiększanie podatków), przy jednoczesnym spadku poparcia dla nieefektywnych gospodarczo rozwiązań zakładających utrzymanie miejsc pracy w nierentownych zakładach i sektorach.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (96), 20-28 maja ‘98, reprezentatywna próba losowa dorosłych Polaków (N=1652).

Niemal powszechna jest zgoda na to, że państwo powinno finansować inwestycje dające nowe miejsca pracy (93%). Z mniejszą akceptacją, choć jest ona wysoka i sięga 66%, spotyka się postulat partycypacji państwa w kosztach ponoszonych przez prywatne zakłady tworzące nowe miejsca pracy, np. poprzez ulgi podatkowe. Jednocześnie jednak badani sprzeciwiają się podniesieniu podatków w celu finansowania nowych miejsc pracy. Propozycja partycypacji finansowej państwa w kosztach ponoszonych przez prywatne firmy tworzące nowe miejsca pracy znajduje najwięcej zwolenników wśród osób, które potencjalnie mogłyby na niej najbardziej skorzystać - z jednej strony prywatnych przedsiębiorców, z drugiej zaś robotników (zarówno wykwalifikowanych, jak i niewykwalifikowanych) oraz bezrobotnych, a ponadto kadry kierowniczej i inteligencji. Natomiast najniższą akceptację uzyskuje ona wśród rolników. Niechętni zwiększeniu podatków w celu tworzenia nowych miejsc pracy są przede wszystkim badani o wyższym statusie społecznym - z wyższym wykształceniem, osiągający najwyższe dochody na osobę w rodzinie. Spośród grup społeczno-zawodowych rozwiązaniu temu najczęściej sprzeciwiają się przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, osoby pracujące na własny rachunek, natomiast popierają je głównie bezrobotni, robotnicy niewykwalifikowani i rolnicy.

Niezmiennie wysokim poparciem cieszą się formy walki z bezrobociem adresowane bezpośrednio do osób pozostających bez pracy, przede wszystkim organizowanie dla nich szkoleń zawodowych oraz - w mniejszym stopniu - udzielanie im pożyczek na zakładanie własnych firm.

Wprawdzie niemal dwie trzecie (60%) badanych sprzeciwia się dotowaniu nierentownych przedsiębiorstw w celu utrzymania istniejących miejsc pracy, jednak zarazem ponad połowa (54%) opowiada się za wspieraniem przez państwo upadających gałęzi przemysłu. Tę pozorną niespójność opinii ankietowanych można wyjaśnić tym, że uwzględniają oni skalę społecznych skutków - z jednej strony bankructwa nierentownego zakładu, z drugiej zaś upadku całego sektora gospodarki. Rozwiązaniom polegającym na dotowaniu nierentownych przedsiębiorstw i sektorów gospodarki sprzeciwiają się przede wszystkim badani z wyższym wykształceniem, osiągający najwyższe dochody *per capita* w rodzinie, a wśród grup społeczno-zawodowych - osoby pracujące na własny rachunek,

kadra kierownicza i inteligencja, a także pracownicy umysłowi niższego szczebla. Natomiast najczęściej akceptują je bezrobotni, rolnicy oraz robotnicy niewykwalifikowani. Uwzględniając miejsce zamieszkania, największe poparcie znajdują one wśród mieszkańców wsi, najmniejsze zaś wśród mieszkańców miast liczących 501 tys. i więcej ludności.

Odrębnego potraktowania wymaga kwestia polityki państwa wobec rolnictwa. Wprawdzie w porównaniu z rokiem ubiegłym poparcie dla wspomagania produkcji rolnej przez stosowanie różnego rodzaju ulg, dopłat i tanich kredytów oraz gwarantowanie minimalnych cen skupu produktów rolnych nieco się zmniejszyło, jednak utrzymuje się ono nadal na bardzo wysokim poziomie. Wspomaganie produkcji rolnej przez państwo i gwarancja minimalnych cen skupu produktów rolnych cieszą się wysokim poparciem wszystkich grup społecznych, szczególnie zaś rolników. Stosunkowo najrzadziej natomiast opowiadają się za nimi osoby najlepiej wykształcone i uposażone, zwłaszcza pracujące na własny rachunek oraz kadra kierownicza i inteligencja, a także mieszkańcy największych miast.

Tabela 1

w procentach

Państwo może w różny sposób oddziaływać na gospodarkę. Czy, Pana(i) zdaniem, państwo powinno:	Wskazania respondentów według terminów badań								
	Tak			I tak, i nie			Nie		
	X/XI '94	I '97	V '98	X/XI '94	I '97	V '98	X/XI '94	I '97	V '98
- finansować nowe inwestycje dające pracę	89	91	93	6	5	3	2	2	1
- organizować szkolenia zawodowe dla bezrobotnych	90	94	92	4	3	4	3	1	2
- wspomagać produkcję rolną stosując ulgi, dopłaty i tanie kredyty	87	87	84	6	6	7	4	5	5
- gwarantować minimalne ceny skupu produktów rolnych	84	84	81	5	5	6	7	6	8
- udzielać bezrobotnym pożyczek na zakładanie własnych firm	72	79	79	14	11	10	9	6	6
- pokrywać część kosztów ponoszonych przez prywatne zakłady tworzące nowe miejsca pracy, np. poprzez ulgi podatkowe	58	61	66	17	17	14	16	14	13
- wspierać upadające gałęzie przemysłu w celu utrzymania istniejących miejsc pracy	58	57	54	17	17	14	19	22	26
- dopłacać do nie przynoszących zysku przedsiębiorstw państwowych w celu utrzymania istniejących miejsc pracy	22	21	20	17	16	13	53	56	60
- zwiększać podatki w celu finansowania nowych miejsc pracy	22	19	20	16	14	11	53	59	63
Pominięto „trudno powiedzieć”.									

Spoleczne zróżnicowanie poglądów na temat form oddziaływania państwa na gospodarkę znajduje odzwierciedlenie w opiniach elektoratów partyjnych. Do kwestii najbardziej różnicujących elektoraty należą: polityka państwa wobec rolnictwa oraz nierentownych zakładów lub sektorów gospodarki, a także dofinansowywanie przez państwo prywatnych zakładów tworzących nowe miejsca pracy. Największe rozbieżności na temat roli państwa w gospodarce występują między potencjalnymi wyborcami PSL, reprezentującymi najbardziej zachowawcze podejście w myśleniu o gospodarce (najsilniej popierającymi nie tylko ochronę rolnictwa, ale także nie przynoszące zysku przedsiębiorstwa oraz upadające gałęzie przemysłu) a sympatykami UW, najczęściej popierającymi rozwiązania sprzyjające rozwojowi ekonomicznemu, zgodne z logiką zmian systemowych (wspieranie powstawania nowych miejsc pracy w sektorze prywatnym oraz „twardą” politykę wobec nierentownych zakładów i gałęzi przemysłu). Jednocześnie jednak należy podkreślić, że zdecydowana większość zwolenników UW akceptuje protekcyjność działań wobec rolnictwa.

Tabela 2

w procentach

Potencjalne elektoraty partii i ugrupowań politycznych	Państwo może w różny sposób oddziaływać na gospodarkę. Czy, Pana(i) zdaniem, państwo powinno wspierać upadające gałęzie przemysłu w celu utrzymania istniejących miejsc pracy?			
	Tak	I tak , i nie	Nie	Trudno powiedzieć
PSL	77	11	10	2
AWS	51	15	31	3
UP	48	17	33	2
SLD	47	16	32	5
UW	39	13	48	1

URYNKOWIENIE CEN NA PODSTAWOWE DOBRA I USŁUGI

Jednym z instrumentów wpływu państwa na gospodarkę może być kontrolowanie cen na niektóre dobra i usługi, mające podstawowe znaczenie dla całego społeczeństwa i w największym stopniu określające poziom życia obywateli.

Ogólnie rzecz biorąc, w ostatnich kilku latach widoczny jest wzrost zadowolenia z działania mechanizmów wolnorynkowych w kształtowaniu cen na artykuły i usługi

o zasadniczym znaczeniu dla większości społeczeństwa. W stosunku do roku '94 w największym stopniu zmalało przekonanie, że ceny podstawowych artykułów spożywczych, usług medycznych oraz energii elektrycznej powinny być ustalane przez państwo (w każdym przypadku po 8 punktów procentowych). Można jednak zauważyć, że stosunek do uwolnienia cen na omawiane dobra i usługi nie zawsze zmienia się liniowo, ale może podlegać pewnym wahaniom. Tak jest np. w przypadku opinii na temat cen energii elektrycznej - po odnotowanym w styczniu '97 wyraźnym spadku liczby osób przekonanych, że jej ceny powinny być wyłączone z gry wolnorynkowej i kształtowane przez państwo, obecnie znów nieco wzrósł odsetek dzielących ten pogląd.

Nadal najczęściej postulowano kontrolowanie przez państwo opłat za usługi medyczne oraz energię elektryczną. Wprawdzie najrzadziej wyrażano przekonanie o potrzebie ogólnego ustalania cen podstawowych artykułów spożywczych (42%), jednak wzięwszy pod uwagę fakt, że od lat podlegają one mechanizmom rynkowym, odsetek osób domagających się interwencji państwa także w tej sferze należy uznać za znaczący.

Tabela 3

w procentach

Czy ceny ... powinny być ustalane przez państwo czy przez wolny rynek?	Wskazania respondentów według terminów badań								
	Przez państwo			Część przez państwo, część przez wolny rynek			Przez wolny rynek		
	X/XI '94	I '97	V '98	X/XI '94	I '97	V '98	X/XI '94	I '97	V '98
- usług medycznych	73	68	65	15	18	16	8	11	13
- energii elektrycznej	70	57	62	14	21	16	10	17	15
- opłat za mieszkanie	59	54	54	19	21	21	15	19	18
- usług banków i zakładów ubezpieczeń	48	45	46	19	19	16	22	26	26
- podstawowych artykułów żywnościowych	50	44	42	19	21	19	27	31	35
Pominięto „trudno powiedzieć”.									

Generalnie, za kontrolowaniem przez państwo cen najważniejszych dóbr i usług opowiadają się przede wszystkim osoby o gorszej kondycji społeczno-ekonomicznej: respondenci słabiej wykształceni i uposażeni, osoby starsze - powyżej 55 roku życia oraz

mieszkańcy wsi. Wśród grup społeczno-zawodowych są to głównie rolnicy, emeryci i renciści. Interwencjonizm państwa w tym zakresie najrzadziej popierają osoby lepiej wykształcone, osiągające wyższe dochody *per capita* w rodzinie oraz młode - do 34 roku życia, a także przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji oraz uczniowie i studenci.

Jakkolwiek poglądy polityczne słabiej niż miejsce w strukturze społecznej różnicują opinie w tej kwestii, jednak warto zwrócić uwagę, że większymi zwolennikami kontroli cen przez państwo są badani o orientacji lewicowej niż identyfikujący się z prawicą.

W elektoratach partyjnych opinię, że państwo powinno ustalać ceny na omawiane usługi i dobra (poza usługami bankowymi i ubezpieczeniowymi), najczęściej wyrażają zwolennicy PSL i UP, najrzadziej zaś sympatycy UW. Ponadto przekonanie to częściej podzielają potencjalni wyborcy SLD niż AWS.

Tabela 4

w procentach

Potencjalne elektoraty partii i ugrupowań politycznych	Czy ceny podstawowych artykułów żywnościowych powinny być ustalane przez państwo czy przez wolny rynek?			
	Przez państwo	Część przez państwo, część przez wolny rynek	Przez wolny rynek	Trudno powiedzieć
PSL	57	31	12	0
UP	53	22	22	3
SLD	47	18	34	1
AWS	38	20	40	3
UW	21	20	58	2

CO DOTOWAĆ ?

Innym rodzajem interwencji państwa może być dotowanie niektórych dziedzin gospodarki lub sfer życia społecznego, mających podstawowe znaczenie dla społeczeństwa, w celu zapewnienia powszechnej dostępności oferowanych przez nie dóbr i usług.

Niemal powszechne jest przekonanie o konieczności dofinansowywania przez państwo służby zdrowia (85%), choć w porównaniu z rokiem '94 odnotowaliśmy niewielki spadek odsetka osób postulujących dopłaty do tej sfery.

Zdecydowana większość badanych dostrzega konieczność dotowania przez państwo budownictwa mieszkaniowego (75%). Przeważająca część respondentów, choć w stosunku do poprzednich pomiarów ich liczba nieznacznie zmalała, postuluje dopłaty do produkcji energii elektrycznej (64%) oraz podstawowych artykułów żywnościowych (59%).

Jedynie w przypadku działalności banków i zakładów ubezpieczeniowych dominuje opinia, że nie powinny one korzystać z państwowych dotacji (48%), jakkolwiek potrzebę dopłat do tej sfery dostrzega nieco większy niż w latach ubiegłych odsetek badanych.

Tabela 5 w procentach

Czy dla zapobieżenia wzrostowi cen państwo powinno dofinansowywać, dopłacać do:	Wskazania respondentów według terminów badań								
	Tak			I tak i nie			Nie		
	X/XI '94	I '97	V '98	X/XI '94	I '97	V '98	X/XI '94	I '97	V '98
- służby zdrowia	92	89	85	3	5	5	3	5	5
- budownictwa mieszkaniowego	74	79	75	10	8	9	10	9	10
- produkcji energii elektrycznej	70	72	64	8	10	12	15	12	17
- podstawowych produktów żywnościowych	64	63	59	11	12	11	20	20	25
- banków i zakładów ubezpieczeniowych	28	26	31	12	13	11	49	50	48
Pominięto „trudno powiedzieć”.									

Opinie na temat dofinansowywania przez państwo niektórych dziedzin gospodarki wiążą się przede wszystkim z pozycją społeczno-ekonomiczną badanych - aprobowaniu dotacji państwowych sprzyja niższe wykształcenie, niższe dochody oraz gorsza ocena własnych warunków materialnych. Wśród grup społeczno-zawodowych ich zwolennikami są przede wszystkim rolnicy i robotnicy niewykwalifikowani. Najmniej zróżnicowane ze względu na cechy położenia społecznego respondentów są poglądy na temat dofinansowywania służby zdrowia - postulat ten spotyka się ze zdecydowanym poparciem wszystkich grup społecznych.

Ten rodzaj interwencjonizmu państwowego, podobnie jak pozostałe formy, najczęściej popierają zwolennicy PSL, najrzadziej zaś wyborcy UW (w przypadku dopłacania do podstawowych produktów żywnościowych - UP). Niezależnie od tego we wszystkich elektoratach silne jest poparcie dla dotowania służby zdrowia oraz budownictwa mieszkaniowego.

Po dziewięciu latach transformacji nadal bardzo silne jest przywiązanie Polaków do interwencjonizmu państwowego, choć zarazem widoczne są zmiany w myśleniu o formach oddziaływania państwa na gospodarkę. Coraz więcej osób sądzi, że dotowanie nierentownych przedsiębiorstw czy gałęzi przemysłu nie może być receptą na zwalczanie bezrobocia. Sposoby rozwiązania tego problemu badani dostrzegają przede wszystkim we wspieraniu przez państwo powstawania nowych miejsc pracy oraz pomocy skierowanej do bezrobotnych, mającej na celu ułatwienie im przekwalifikowania się, w tym także rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej.

Zdaniem ankietowanych, do sfer wymagających - z różnych względów - szczególnego wsparcia państwa należą: rolnictwo, lecznictwo oraz budownictwo mieszkaniowe. Przekonanie, że państwo powinno wspomagać produkcję rolną, dotować służbę zdrowia i budownictwo mieszkaniowe, dominuje we wszystkich grupach społeczno-zawodowych, również w tych, które w największym stopniu akceptują ograniczenie skali interwencjonizmu państwowego.

Stosunek do interwencjonizmu państwowego jest niewątpliwie jednym z wymiarów składających się na ogólną ocenę PRL, postrzeganie poprzedniego i obecnego systemu. Osoby, które silniej akceptują regulacyjne funkcje państwa (w zwalczaniu bezrobocia popierają dotowanie nierentownych zakładów i sektorów, postulują ochronę polskiego rolnictwa, kontrolowanie przez państwo cen na podstawowe dobra i usługi, dofinansowanie niektórych sfer gospodarki i życia społecznego), częściej deklarują przywiązanie do poprzedniego ustroju, stwierdzając, że dla ludzi takich jak oni krajem lepszym do życia była Polska przed rokiem 1989 niż jest Polska obecnie. Częściej także sądzą, że ustrój socjalistyczny przyniósł większości ludzi w Polsce więcej korzyści niż strat, a obecny system - więcej strat niż korzyści.

Opracowała

Beata ROGUSKA

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Państwo może w różny sposób oddziaływać na gospodarkę. Czy, Pana(i) zdaniem, państwo powinno **pokrywać część kosztów ponoszonych przez prywatne zakłady tworzące nowe miejsca pracy, np. przez ulgi podatkowe?**

	(%)					
	Tak	I tak, i nie	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób	
Ogółem	66	14	13	8	1651	
Płeć						
Mężczyźni	72	13	11	4	781	
Kobiety	61	14	14	11	870	
Wiek						
18-24 lat	69	14	9	8	230	
25-34	66	13	16	5	293	
35-44	73	14	9	3	343	
45-54	67	15	14	4	317	
55-64	62	14	14	9	192	
65 lat i więcej	56	11	14	19	276	
Miejsce zamieszkania						
Wieś	61	15	14	11	603	
Miasto do 20 tys.	64	16	12	8	220	
od 21 do 100 tys.	67	15	10	8	320	
101-500 tys.	72	12	12	3	311	
501 tys. i więcej mieszk.	74	8	13	5	198	
Region						
Północny	71	10	13	6	176	
Zachodni	66	15	13	6	196	
Środkowozachodni	66	10	17	8	252	
Środkowy	67	14	11	8	296	
Wschodni	64	16	10	10	192	
Południowo-wschodni	62	18	13	7	249	
Południowo-zachodni	68	11	12	9	290	
Wykształcenie						
Podstawowe	59	11	13	17	505	
Zasadnicze zawodowe	68	14	14	5	458	
Średnie	70	14	12	3	559	
Wyższe	70	20	9	1	129	
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	77	13	9	1	104	
Prac. umysł. niż. szczebla	61	19	17	3	164	
Pracownicy fiz.- umysł.	68	13	14	4	131	
Robotnicy wykwalifikowani	75	13	8	3	170	
Robotnicy niewykwalifik.	73	17	7	3	92	
Rolnicy	52	23	20	5	78	
Pracujący na rach. własny	80	11	9	0	89	
Bierni zawodowo						
Renciści	57	13	13	16	213	
Emeryci	60	12	15	14	283	
Uczniowie i studenci	68	12	11	9	88	
Bezrobotni	74	10	9	7	124	
Gospodynie domowe i inni	61	11	15	14	114	
Pracuje w:						
sferze budżetowej	71	14	13	3	188	
sekt. państw., publicznym	70	14	13	3	185	
sp. właśc. pryw. i państwa	74	11	12	2	114	
sekt. pryw. poza rolnict.	70	18	9	2	311	
prywatnym gosp. rolnym	55	20	18	8	85	
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 200 zł	64	12	15	9	279	
201 - 325	67	14	10	8	218	
326 - 449	68	11	14	8	270	
450 - 599	66	15	9	9	241	
Powyżej 599 zł	67	15	13	4	385	
Ocena własnych war. mater.						
Źle	66	12	12	10	447	
Średnie	63	14	14	9	730	
Dobre	70	14	11	4	474	
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	59	11	23	7	129	
Raz w tygodniu	64	15	13	8	806	
Kilka razy w miesiącu	67	13	9	11	221	
Kilka razy w roku	69	13	12	6	337	
W ogóle nie uczestniczy	74	11	11	4	153	
Poglądy polityczne						
Lewica	68	16	13	3	336	
Centrum	71	11	14	5	472	
Prawica	69	14	12	5	473	
Trudno powiedzieć	54	14	11	20	364	

Tabela 2. Państwo może w różny sposób oddziaływać na gospodarkę. Czy, Pana(i) zdaniem, państwo powinno wspierać upadające gałęzie przemysłu w celu utrzymania istniejących miejsc pracy?

(%)

	Tak	I tak, i nie	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	54	14	26	6	1651
Płeć					
Mężczyźni	48	16	32	4	781
Kobiety	59	13	21	8	870
Wiek					
18-24 lat	57	13	24	5	230
25-34	47	22	26	5	293
35-44	51	16	30	3	343
45-54	53	10	31	6	317
55-64	57	12	27	5	192
65 lat i więcej	59	13	15	13	276
Miejsce zamieszkania					
Wieś	62	11	20	7	603
Miasto do 20 tys.	53	18	22	7	220
od 21 do 100 tys.	49	19	26	7	320
101-500 tys.	51	15	29	5	311
501 tys. i więcej mieszk.	39	12	44	5	198
Region					
Północny	52	14	29	4	176
Zachodni	54	17	24	4	196
Środkowozachodni	50	12	30	8	252
Środkowy	49	12	35	4	296
Wschodni	57	15	19	9	192
Południowo-wschodni	64	11	13	6	249
Południowo-zachodni	51	19	23	7	290
Wykształcenie					
Podstawowe	67	10	12	12	505
Zasadnicze zawodowe	63	14	19	4	458
Średnie	43	16	37	4	559
Wyższe	16	28	54	3	129
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	17	17	63	2	104
Prac. umysł. niż. szczebla	36	21	38	5	164
Pracownicy fiz.- umysł.	61	16	17	6	131
Robotnicy wykwalifikowani	59	19	18	5	170
Robotnicy niewykwalifik.	67	14	18	1	92
Rolnicy	71	10	17	2	78
Pracujący na rach. własny	23	16	58	3	89
Bierni zawodowo					
Renciści	58	13	19	10	213
Emeryci	58	12	20	10	283
Uczniowie i studenci	47	16	35	2	88
Bezrobotni	76	5	15	4	124
Gospodynie domowe i inni	57	12	19	12	114
Pracuje w:					
sferze budżetowej	37	21	37	5	188
sekt. państw./publicznym	55	14	30	1	185
sp. własc. pryw. i państwa	49	16	28	7	114
sekt. pryw. poza rolnict.	43	18	35	3	311
prywatnym gosp. rolnym	69	13	16	3	85
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	73	10	10	7	279
201 - 325	60	12	21	6	218
326 - 449	55	14	23	8	270
450 - 599	50	16	27	7	241
Powyżej 599 zł	37	18	41	4	385
Ocena własnych war. mater.					
Złe	64	12	16	8	447
Średnie	56	13	24	7	730
Dobre	41	18	38	3	474
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	57	16	18	8	129
Raz w tygodniu	60	14	21	6	806
Kilka razy w miesiącu	55	12	26	7	221
Kilka razy w roku	43	16	35	6	337
W ogóle nie uczestniczy	38	15	43	3	153
Poglądy polityczne					
Lewica	47	16	33	3	336
Centrum	59	12	24	5	472
Prawica	45	17	34	3	473
Trudno powiedzieć	62	13	12	13	364

Tabela 3. Państwo może w różny sposób oddziaływać na gospodarkę. Czy, Pana(i) zdaniem, państwo powinno dopłacać do nie przynoszących zysku przedsiębiorstw państwowych w celu utrzymania istniejących miejsc pracy?

(%)

	Tak	I tak, i nie	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	20	13	60	6	1651
Płeć					
Mężczyźni	17	14	66	3	781
Kobiety	24	13	54	9	870
Wiek					
18-24 lat	20	18	57	5	230
25-34	17	13	65	6	293
35-44	18	13	68	2	343
45-54	21	9	66	3	317
55-64	21	15	56	7	192
65 lat i więcej	26	12	44	17	276
Miejsce zamieszkania					
Wieś	26	14	51	9	603
Miasto do 20 tys.	19	14	61	7	220
od 21 do 100 tys.	21	11	62	6	320
101-500 tys.	16	15	64	4	311
501 tys. i więcej mieszk.	12	9	76	3	198
Region					
Północny	21	13	58	7	176
Zachodni	19	13	64	4	196
Środkowozachodni	19	10	64	7	252
Środkowy	18	8	69	5	296
Wschodni	27	15	49	9	192
Południowo-wschodni	25	19	50	6	249
Południowo-zachodni	16	15	62	6	290
Wykształcenie					
Podstawowe	31	12	42	14	505
Zasadnicze zawodowe	21	13	62	4	458
Średnie	14	16	68	2	559
Wyższe	5	5	89	1	129
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	4	9	86	1	104
Prac. umysł. niż. szczebla	13	13	72	2	164
Pracownicy fiz.- umysł.	18	13	64	6	131
Robotnicy wykwalifikowani	21	14	62	2	170
Robotnicy niewykwalifik.	29	18	50	3	92
Rolnicy	25	17	57	1	78
Pracujący na rach. własny	5	7	88	0	89
Bierni zawodowo					
Renciści	19	16	49	16	213
Emeryci	25	13	50	11	283
Uczniowie i studenci	22	14	63	1	88
Bezrobotni	35	13	48	5	124
Gospodynie domowe i inni	25	8	57	10	114
Pracuje w:					
sferze budżetowej	15	12	70	2	188
sekt. państw./publicznym	24	17	57	2	185
sp. własc. pryw. i państwa	14	12	69	6	114
sekt. pryw. poza rolnict.	10	12	77	1	311
prywatnym gosp. rolnym	27	15	56	3	85
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	33	12	48	7	279
201 - 325	25	14	54	8	218
326 - 449	17	13	62	8	270
450 - 599	15	18	58	9	241
Powyżej 599 zł	13	11	73	3	385
Ocena własnych war. mater.					
Złe	27	13	51	9	447
Średnie	21	13	59	7	730
Dobre	13	13	71	3	474
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	24	17	49	10	129
Raz w tygodniu	25	13	56	6	806
Kilka razy w miesiącu	16	12	63	9	221
Kilka razy w roku	13	13	68	6	337
W ogóle nie uczestniczy	15	13	68	4	153
Poglądy polityczne					
Lewica	16	15	64	5	336
Centrum	22	11	63	4	472
Prawica	16	14	66	4	473
Trudno powiedzieć	28	13	44	15	364

Tabela 4. Państwo może w różny sposób oddziaływać na gospodarkę. Czy, Pana(i) zdaniem, państwo powinno **zwiększać podatki w celu finansowania nowych miejsc pracy?**

(%)

	Tak	I tak, i nie	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	20	11	63	7	1651
Płeć					
Mężczyźni	20	11	66	3	781
Kobiety	20	10	60	10	870
Wiek					
18-24 lat	22	17	52	10	230
25-34	16	8	73	4	293
35-44	19	11	66	3	343
45-54	21	10	65	4	317
55-64	18	12	61	9	192
65 lat i więcej	22	8	55	14	276
Miejsce zamieszkania					
Wieś	22	12	58	8	603
Miasto do 20 tys.	22	11	59	8	220
od 21 do 100 tys.	21	8	64	8	320
101-500 tys.	18	13	65	4	311
501 tys.i więcej mieszk.	12	7	76	5	198
Region					
Północny	31	8	54	7	176
Zachodni	19	10	65	5	196
Środkowozachodni	17	9	67	7	252
Środkowy	16	6	71	7	296
Wschodni	16	15	61	8	192
Południowo-wschodni	26	13	56	8	249
Południowo-zachodni	17	14	61	8	290
Wykształcenie					
Podstawowe	22	8	56	14	505
Zasadnicze zawodowe	23	11	62	4	458
Średnie	17	12	67	4	559
Wyższe	8	15	74	2	129
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	11	14	73	3	104
Prac.umysł.niż.szczebla	16	7	75	2	164
Pracownicy fiz.- umysł.	18	13	63	6	131
Robotnicy wykwalifikowani	19	17	60	4	170
Robotnicy niewykwalifik.	27	11	60	2	92
Rolnicy	21	13	63	3	78
Pracujący na rach. własny	10	6	84	0	89
Bierni zawodowo					
Renciści	20	9	56	15	213
Emeryci	22	10	58	10	283
Uczniowie i studenci	25	18	50	6	88
Bezrobotni	29	5	59	7	124
Gospodynie domowe i inni	18	10	63	10	114
Pracuje w:					
sferze budżetowej	18	14	65	3	188
sekt. państw./publicznym	15	14	68	3	185
sp. własc. pryw. i państwa	24	7	64	5	114
sekt. pryw. poza rolnict.	16	10	72	2	311
prywatnym gosp. rolnym	23	12	62	3	85
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	27	10	55	8	279
201 - 325	19	13	62	7	218
326 - 449	22	9	63	7	270
450 - 599	16	13	60	11	241
Powyżej 599 zł	17	12	67	3	385
Ocena własnych war. mater.					
Złe	21	7	63	9	447
Średnie	21	12	61	6	730
Dobre	17	12	65	6	474
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	26	11	57	6	129
Raz w tygodniu	21	11	62	6	806
Kilka razy w miesiącu	19	10	63	8	221
Kilka razy w roku	18	11	65	7	337
W ogóle nie uczestniczy	15	10	66	8	153
Poglądy polityczne					
Lewica	20	13	63	5	336
Centrum	19	12	65	4	472
Prawica	20	11	66	3	473
Trudno powiedzieć	20	7	54	19	364

Tabela 5. Czy ceny energii elektrycznej powinny być ustalane przez państwo czy przez wolny rynek? 1 - Przez państwo; 2 - Część przez państwo, część przez wolny rynek; 3 - Przez wolny rynek

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	62	16	15	7	1652
Płeć					
Mężczyźni	59	18	19	4	782
Kobiety	64	15	11	10	870
Wiek					
18-24 lat	47	25	20	9	230
25-34	47	24	21	9	293
35-44	65	18	14	4	344
45-54	70	10	16	3	317
55-64	71	9	13	6	192
65 lat i więcej	71	11	6	12	276
Miejsce zamieszkania					
Wieś	69	14	10	7	604
Miasto do 20 tys.	61	16	19	4	220
od 21 do 100 tys.	57	16	19	8	320
101-500 tys.	54	22	17	7	311
501 tys. i więcej mieszk.	63	15	16	5	198
Region					
Północny	60	13	19	9	176
Zachodni	56	19	19	5	197
Środkowozachodni	68	11	16	4	252
Środkowy	69	16	9	7	296
Wschodni	56	20	14	10	192
Południowo-wschodni	65	16	14	5	249
Południowo-zachodni	56	19	16	9	290
Wykształcenie					
Podstawowe	69	10	10	10	505
Zasadnicze zawodowe	62	18	13	7	459
Średnie	60	18	18	4	559
Wyższe	44	28	23	4	129
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	49	22	24	5	104
Prac. umysł. niż. szczebla	59	21	17	3	164
Pracownicy fiz.- umysł.	52	19	23	6	131
Robotnicy wykwalifikowani	64	25	9	2	170
Robotnicy niewykwalifik.	62	16	15	6	92
Rolnicy	73	11	11	5	78
Pracujący na rach. własny	59	14	25	3	89
Bierni zawodowo					
Renciści	70	9	13	8	214
Emeryci	71	12	8	10	283
Uczniowie i studenci	39	28	28	5	88
Bezrobotni	60	16	15	9	124
Gospodynie domowe i inni	64	12	7	16	114
Pracuje w:					
sferze budżetowej	63	19	14	4	188
sekt. państw., publicznym	55	25	16	3	185
sp. własc. pryw. i państwa	63	18	15	4	114
sekt. pryw. poza rolnict.	55	17	23	6	311
prywatnym gosp. rolnym	77	6	12	6	85
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	68	12	13	7	279
201 - 325	69	13	10	9	218
326 - 449	63	18	11	7	271
450 - 599	58	19	19	4	241
Powyżej 599 zł	58	18	19	5	385
Ocena własnych war. mater.					
Źle	69	11	11	8	448
Średnie	61	18	13	8	730
Dobre	56	19	21	4	474
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	64	12	15	10	130
Raz w tygodniu	65	15	13	6	806
Kilka razy w miesiącu	59	18	16	7	221
Kilka razy w roku	57	20	16	6	337
W ogóle nie uczestniczy	58	13	23	6	153
Poglądy polityczne					
Lewica	69	17	12	3	336
Centrum	61	19	15	5	472
Prawica	56	17	22	6	473
Trudno powiedzieć	65	12	10	13	364

Tabela 6. Czy ceny **podstawowych artykułów żywnościowych** powinny być ustalane przez państwo czy przez wolny rynek? 1 - Przez państwo; 2 - Część przez państwo, część przez wolny rynek; 3 - Przez wolny rynek

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	42	19	35	4	1652
Płeć					
Mężczyźni	37	18	43	2	782
Kobiety	46	21	27	6	870
Wiek					
18-24 lat	26	22	48	4	230
25-34	32	18	46	4	293
35-44	36	22	39	3	344
45-54	46	20	32	2	317
55-64	60	12	22	5	192
65 lat i więcej	55	20	18	8	276
Miejsce zamieszkania					
Wieś	53	18	25	4	604
Miasto do 20 tys.	40	22	34	4	220
od 21 do 100 tys.	34	18	42	6	320
101-500 tys.	33	23	41	3	311
501 tys. i więcej mieszk.	35	20	42	2	198
Region					
Północny	39	19	40	2	176
Zachodni	38	27	34	1	197
Środkowo-zachodni	49	17	31	4	252
Środkowy	48	17	33	3	296
Wschodni	41	19	28	1	192
Południowo-wschodni	43	20	35	2	249
Południowo-zachodni	32	20	42	6	290
Wykształcenie					
Podstawowe	57	15	20	8	505
Zasadnicze zawodowe	41	22	35	3	459
Średnie	34	19	44	3	559
Wyższe	18	30	50	1	129
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	21	24	52	3	104
Prac. umysł. niż. szczebla	35	22	40	3	164
Pracownicy fiz.- umysł.	35	20	40	4	131
Robotnicy wykwalifikowani	33	25	42	1	170
Robotnicy niewykwalifik.	44	20	32	3	92
Rolnicy	61	14	22	3	78
Pracujący na rach. własny	26	12	62	0	89
Bierni zawodowo					
Renciści	53	15	23	8	214
Emeryci	57	18	20	5	283
Uczniowie i studenci	26	26	47	0	88
Bezrobotni	49	11	40	2	124
Gospodynie domowe i inni	29	31	27	13	114
Pracuje w:					
sferze budżetowej	37	20	40	2	188
sekt. państw./publicznym	34	27	36	3	185
sp. własc. pryw. i państwa	33	21	46	1	114
sekt. pryw. poza rolnict.	29	17	51	3	311
prywatnym gosp. rolnym	63	14	20	3	85
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	52	16	28	4	279
201 - 325	50	19	25	5	218
326 - 449	46	17	32	4	271
450 - 599	38	18	41	3	241
Powyżej 599 zł	31	24	42	3	385
Ocena własnych war. mater.					
Złe	52	17	26	5	448
Średnie	44	21	30	5	730
Dobre	29	20	50	2	474
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	46	18	31	5	130
Raz w tygodniu	45	21	29	4	806
Kilka razy w miesiącu	41	19	36	4	221
Kilka razy w roku	34	19	43	3	337
W ogóle nie uczestniczy	39	14	45	3	153
Poglądy polityczne					
Lewica	46	21	33	1	336
Centrum	43	21	34	3	472
Prawica	30	20	47	3	473
Trudno powiedzieć	51	17	22	10	364

Tabela 7. Czy dla zapobieżenia wzrostowi cen państwo powinno dofinansowywać, dopłacać do budownictwa mieszkaniowego?

(%)

	Tak	I tak, i nie	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	75	9	10	6	1651
Płeć					
Mężczyźni	73	10	14	4	781
Kobiety	77	8	7	7	870
Wiek					
18-24 lat	75	8	11	6	230
25-34	83	6	9	3	293
35-44	74	11	12	3	344
45-54	72	10	12	5	316
55-64	75	10	12	3	192
65 lat i więcej	73	8	6	13	275
Miejsce zamieszkania					
Wieś	77	9	7	8	603
Miasto do 20 tys.	81	6	10	3	220
od 21 do 100 tys.	74	9	12	4	320
101-500 tys.	75	10	10	5	310
501 tys.i więcej mieszk.	66	12	17	5	198
Region					
Północny	69	14	12	5	176
Zachodni	78	12	9	2	197
Środkowozachodni	82	6	9	3	252
Środkowy	74	5	14	6	295
Wschodni	72	9	10	9	192
Południowo-wschodni	76	10	7	7	249
Południowo-zachodni	73	9	11	7	290
Wykształcenie					
Podstawowe	78	6	5	11	504
Zasadnicze zawodowe	80	8	9	4	458
Średnie	74	9	14	3	559
Wyższe	58	22	19	1	129
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	63	15	21	1	104
Prac.umysł.niż.szczebla	78	9	12	1	164
Pracownicy fiz.- umysł.	76	9	8	8	131
Robotnicy wykwalifikowani	80	7	9	4	170
Robotnicy niewykwalifik.	81	11	6	2	92
Rolnicy	87	3	9	1	78
Pracujący na rach. własny	65	11	22	2	89
Bierni zawodowo					
Renciści	73	10	7	9	213
Emeryci	74	9	8	9	283
Uczniowie i studenci	71	9	16	4	88
Bezrobotni	77	6	9	8	124
Gospodynie domowe i inni	77	8	6	9	114
Pracuje w:					
sferze budżetowej	70	13	15	2	188
sekt. państw./publicznym	80	9	8	4	185
sp. własc. pryw. i państwa	78	10	11	1	114
sekt. pryw. poza rolnict.	72	8	15	4	311
prywatnym gosp. rolnym	86	3	7	4	85
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	82	7	4	7	279
201 - 325	78	7	8	7	218
326 - 449	74	10	10	6	270
450 - 599	74	11	10	5	240
Powyżej 599 zł	71	12	14	3	385
Ocena własnych war. mater.					
Złe	82	6	6	6	447
Średnie	74	10	9	7	730
Dobre	71	11	15	3	474
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	74	7	9	10	130
Raz w tygodniu	80	8	7	5	805
Kilka razy w miesiącu	75	10	9	6	221
Kilka razy w roku	70	10	15	5	337
W ogóle nie uczestniczy	65	11	19	4	152
Poglądy polityczne					
Lewica	77	12	8	2	336
Centrum	77	7	13	3	472
Prawica	71	10	14	5	472
Trudno powiedzieć	76	6	4	13	362